

Ansvar enligt arbetsmiljölagen

Projektörens roll – några synpunkter på praktisk hantering

Ändamålet med arbetsmiljölagen är att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet och att uppnå en god arbetsmiljö. Betyggande skyddsåtgärder ska vidtas mot skada genom fall, ras, brand, explosion, elektrisk ström med mera. Maskiner, redskap och andra tekniska anordningar ska vara så be- skaffade och användas på sådant sätt att betryggande säkerhet ges mot ohälsa och olycksfall.

TEXT: ANDERS WIMERT OCH MÅRTEN LINDSTRÖM. FOTO: GUNNAR LUNDMARK, SCANPIX

Arbetsgivare ska vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att arbetstagare utsätts för ohälsa och olycksfall. Arbetsgivare ska också systematiskt planera, leda och kontrollera verksamheten på ett sätt som leder till att arbetsmiljön uppfyller föreskrivna krav på en god arbetsmiljö.

Arbetsgivare ska vidare fortlöpande undersöka riskerna i verksamheten och vidta de åtgärder som behövs. Arbetsgivare ska även se till att arbetstagare får god kännedom om aktuella arbetsförhållanden och informeras om risker med arbetet.

Det är inte alltid självklart att projektörer har tillräcklig kunskap om arbetsmiljöfrågorna redan i projekteringsskedet. Det gäller förstås att vara säker på att den teknik och de metoder som föreslås/föreskrivs är genomförbara ur arbetsmiljösynpunkt, både vad gäller utförandet och i förvaltningsskedet. Men det gäller också, inte minst i de allt vanligare situationerna där projektering och byggande löper mer eller mindre parallellt, att säkerställa att ritningar och andra handlingar är granskade och godkända innan de lämnas till arbetsplatsen för utförande.

FELAKTIG KONSTRUKTIONSRITNING VÅLLADE OLYCKA

I juli 2008 inträffade ett ras på en byggarbetsplats i Kista i Stockholm. En montör

avled omedelbart och en annan skadades svårt. Även en förbipasserande bilist skadades svårt.

Det konstaterades att raset berodde på att en avväxlingsbalk gett vika. Orsaken till raset var att balken tillverkats utifrån en konstruktionsritning som innehöll en felaktig dimension för balken.

Tingsrätten dömde den ansvariga konstruktören för arbetsmiljöbrott genom vållande till annans död och vållande till kroppsskada. Påföljden bestämdes till så kallad villkorlig dom och ett kraftigt bötesstraff. Domen har inte överklagats.

Raset inträffade på grund av bristande kommunikation mellan tillverkaren av balken och konstruktören. Sådana här olyckor kan med all sannolikhet undvikas om:

- tillverkaren och företaget som ansvarar för konstruktionen har ett system eller rutiner för regelbunden kommunikation
- företaget har rutiner för egenkontroll och så kallad sidomansk kontroll, som innebär att en annan person än den konstruktionsansvarige går igenom konstruktionshandlingar och lämnar synpunkter
- den teknikansvarige inom företaget verifierar framtagen produkt.

Genom systematiserad kommunikation och kontroll kan eventuella fel i konstruktionshandlingar upptäckas tidigt

och därmed undviks arbetsplatsolyckor.

RISKER VID GRUNDA SCHAKTER

Årligen inträffar i landet ett antal onödiga olyckor, ibland med dödlig utgång, och ofta i relativt grunda schakter.

Vid djupare schakter förstår alla att det kan vara komplicerat och skyddsåtgärder i form av spont eller etappvisa schaktningsarbeten projekteras.

Men för grunda schakter finns inte alltid förståelse för riskerna. Det är givetvis väsentligt för både projektör och entreprenör att inte föreslå eller genomföra arbeten som medför risker för personsador.

Metoder måste väljas utifrån de geotekniska förhållandena och om inte dessa är kända i tillräcklig grad måste man ta reda på dem eller välja metoder för att hamna ”på säkra sidan”. Det är förstås också viktigt att skilja på släntlutningar enligt mät- och ersättningsregler och på släntlutningar som behövs av arbetsmiljöskäl i det specifika fallet.

Det faktum att en viss släntlutning framgår av MER Anläggning 10 innebär inte att denna släntlutning under alla förhållanden är tillämplig ur arbetsmiljösynpunkt. Lokala förhållanden (geologi/geoteknik, grundvatten, belastningar på släntkrön etc) är och ska vara det som styr vilka skyddsåtgärder som måste vidtas.

TRAFIKOMLÄGGNINGAR

Vid trafikomläggningar tillkommer ytterligare en aspekt som det måste tas hänsyn till – nämligen att bilister inte alltid följer gällande hastighetsbegränsningar. Många olyckor inträffar i samband med arbete på väg. Tillfälliga trafikomläggningar måste i möjligaste mån planeras med hänsyn till bilisternas verkliga beteende, som tyvärr ibland avviker från det önskvärda. Här räcker det sällan med bara skyltar. Barriärer som separerar trafiken från människorna som arbetar intill vägen kan vara nödvändiga. Kraven för detta ska ställas tydligt och kalkylerbart i förfrågningsunderlaget – säkerhetsåtgärder ska inte vara en post som anbudsgivare tvingas eller lockas att spekulera i.

NÄRVARANDE PROJEKTÖR

Projektörens ansvar för arbetsmiljön har varit lagreglerad i cirka 20 år. Efter en lång tids avsaknad av olyckor som har koppling till projektörens ansvar har vi på senare år tyvärr fått se några sådana, en del riktigt allvarliga. Det är nu viktigt att erfarenheterna från dessa används till ett konstruktivt arbete med arbetsmiljöfrågorna. Detta innefattar bland annat att

I juli 2008 inträffade ett ras på en byggarbetsplats i Kista väster om Stockholm där en montör avled.

- man redan i projekteringen måste säkerställa att föreslagna metoder och föreslagen teknik är praktiskt genomförbara, utan risk för negativa arbetsmiljöeffekter
- det även vid korta byggtider och parallella projekterings- och byggprocesser ges tid till nödvändig granskning och sidomansk kontroll – resurserna för detta ska vara budgeterade och tid finnas avsatt i tidplanen
- företaget som ansvarar för konstruktionen inför kontroll av och följer upp sina kvalitetsrutiner och att företaget även kommunicerar kvalitetsrutinerna med sina anställda
- osäkerheter inte får ”skjutas över” till anbudsgivarna i en entreprenadupphandling utan förfrågningsunderlaget ska vara entydigt och kalkylerbart
- överlämningsmöten mellan projektörer och utförare bör vara regel och härigenom ges möjligheter att tidigt reda ut eventuella oklarheter. För den långsiktige byggherren bör det finnas stora vinster i att låta projektörerna vara närvarande i tillräcklig grad på byggarbetsplatserna, eftersom det man lär sig i ett projekt kommer nästa projekt tillgodo. ■